

Mata Zovkić

PARABOLA O LUDOM BOGATAŠU (LK 12, 13–21)

Kratak biblijski odgovor na pitanje o smislu života mogli bismo dati Psalmistovim riječima: »Koga ja imam u nebu, osim tebe? Kad sam s tobom, ne veselim se zemlji« (Ps 73, 25). Budući da ne možemo obraditi sve vidike svetopisamskog pristupa pitanju o smislu života, ograničavamo se na jedan, a to je vjernički stav prema materijalnim dobrima. Ako, prema vjerničkom nazoru, čovjek tek u transcendentalnom Bogu nalazi ispunjenje svojih najdubljih težnja, kako se treba postavljati prema svojoj potrebi za materijalnom sigurnošću među ljudskom subraćom? Ovo postaje to aktualnije što čovjek bez određene razine materijalnog razvoja ne može ni svoja duhovna svojstva razviti do punine. Je li Isusov poziv na odricanje od navezanosti na materijalna dobra idealizacija siromaštva kao jedinog trajnog uvjeta za vjerničko pristajanje uz Boga? Na ova pitanja pokušat ćemo odgovoriti raščlanjivanjem parabole o ludom bogatašu. Ona u kanonskim evanđeljima stoji samo kod Luke, ali ima usporednih tektova u biblijskih, rabinskih i profanih pisaca. Što znači Isusova osuda *svake pohlepe* (r. 15.) i poziv na bogaćenje u Bogu (r. 21.)?

Neočekivana bogataševa smrt u ST.

Motiv o nenadanoj bogataševoj smrti koja dovodi u pitanje smisao njegova rada poznat je u svjetskoj književnosti i u SZ.[^] Isusovi povijesni slušatelji u Palestini u prvom stoljeću bili su dakako najupućeniji u starozavjetne tekstove o siromasima i bogatašima pa Isusovu parabolu treba u prvom redu gledati u svjetlu SZ. Poznato je da su starozavjetni vjernici kroz mnoga stoljeća postupnog objavljivanja materijalno bogat-

» Usp. J. M. CREED, *The Gospel according to Luke*, London 1966, 173.

stvo te dug život na Zemlji i dobro zdravlje smatrali Božjim blagoslovom, a siromaštvo, bolest i preranu smrt Božjom kaznom za grijeh. ^ Tko je umro rano ili trpio materijalnu oskudicu, značilo je da ga Bog kažnjava ili za grijeh nekoga iz obitelji ili za vlastite.

U nekim psalmima molitelji proše materijalno blagostanje za Božji narod i njegova pomazanika, što će pred poganskim susjedima biti znak i dokaz Božjeg blagoslova: «Neka ga daruju zlatom iz Arabije, nek mole za njega svagda i neka ga blagoslivljaju! Nek bude izobila žita u zemlji, po vrhuncima klasje nek šušti ko Libanon» (Ps 72, 15–16). Bog izvodi »kruh iz zemlje i vino što razvedruje srce čovječje; da uljem lice osvježi, i da kruh krijepi srce čovjeku« (Ps 104, 15–16). Ponovljeni zakon među blagoslove pojedincima i cijelom narodu za vjerno obavljanje savezničkih obveza prema Jahvi ubraja također: »Rod zemlje tvoje, plod blaga tvoga: mlad krava tvojih i prirast stada tvoga, koš i načve tvoje« (Pnz 28, 4–5). Knjiga izreka, kao najstarija među mudrosnim knjigama SZ, konstatira da »lijena ruka osiromašuje čovjeka, a marljiva ga obogaćuje« (10, 4). Ovaj mudrosni pisac izričito ispovijeda da je bogatstvo Jahvin blagoslov vjerniku (10, 22) i proglašuje mudrima one koji se trude oko materijalnog bogatstva (24, 3–4; 3, 16). On ipak priznaje da i siromasi mogu biti poštteni, a bogataši pokvareni (28, 6). Zato, kao pravi vjernik, mudrac moli Jahvu da mu ne pošalje ni siromaštvo jer bi ga u oskudici mogao proklinjati, a ni bogatstvo jer bi u izobilju mogao sasvim odbaciti svoju ovisnost o Stvoritelju (30, 7–9).

Kohelet se žali što mudraca i luđaka stiže ista kob pa smatra da je taština težiti za mudročću ili naporno raditi oko povećanja svojega materijalnog posjeda: »Jer trajna spomena nema ni mudracu ni bezumniku: obojicu će poslije nekog vremena prekriti zaborav. I, jao, mudrac mora umrijeti kao i bezumnik« (Prop 2, 17). On posebno žali što će njegovo imanje naslijediti netko tko neće znati cijeniti njegov rad i napore. Napokon zaključuje da je smisao života u ovozemaljskim poštenim radostima: »Nema čovjeku druge sreće već jesti i piti i biti zadovoljan svojim poslom. I to je, vidim, dar Božje ruke« (2, 24). On predviđa da će mu starost biti dosadna i tužna, ali mu nije draga činjenica što smrt dolazi iznenada i što se »narikače već kreću ulicama« (12, 1–8). Ovaj mudrac ustanovljuje da je Bog smisao u besmislu. »Uronio je dublje u tamni labirint koji Job još nije bio otkrio te i on, unatoč svome uzaludnom traganju za izlazom, očajnički prijanja uz Boga.« ^

Sirah, donoseći sintezu objavljene religije i empirijske mudrosti, u želji da svoje sunarodnjake u dijaspori obrani od natruha helenizma, uviđa opasnost trgovine i bogatstva (26, 29–27, 3; 31, 1–11). Za ra-

2 Usp. E. BEAUCAMP-L. GUILLET, »Bogatstvo«, *RBT*, 85–90. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, KS, Zagreb 1983, 100–103. N. F. WOLFF, *Anthropology of the Old Testament*, Philadelphia 1974, 143–148.

3 W. HARRINGTON, *Uvod u Stari zavjet*, KS, Zagreb 1977, 287.

tare se, zanatlije i radnike kaže da se ne ističu naobrazbom i mudrošću, »ali oni održavaju stvoreni svijet i molitva im je na djelo usmjerena« (38, 24–36). Izruguje škrtost i zauzima se za pomoć siromasima (14, 1–19). Nesigurnost posjeda i nenadanost smrti potiču na traženje životne sigurnosti i sreće samo u Bogu: »Dobro i zlo, život i smrt, siromaštvo i bogatstvo — sve dolazi od Gospoda. Dar Gospodnji ostaje u pobožnika i naklonost će ih Gospodnja dovijeka pratiti. Ima ih koji se obogate pomnjom i škrtošću, i evo što im je plaća: dođe dan kad kažu: 'Nadoh mir, i sad ću uživati svoja dobra', ali ne znaju koliko će trajati: morat će dobra svoja ostaviti drugom i umrijeti« (11, 14–19). On melankolično promatra činjenicu da se mora umrijeti (14, 17) i ustanovljuje da je smrt dobrodošla siromahu i istrošenu starcu, a situiranom čovjeka gorka je pomisao na nju. Ipak, smrt je »presuda Gospodnja svemu živomu — i čemu se opirati volji Svevišnjega?« (41, 1–13).

Knjiga mudrosti izruguje bogataše koji zbog sigurne smrti teže za užicima, progone pravednike i zlostavljaju starce odbijajući biblijski nauk da je Bog stvorio čovjeka za neraspadljivost (Mudr 2, 1–24).

Ovi starozavjetni tekstovi o bogataševoj nenadanoj smrti govore sa stajališta Božjeg vrhovništva nad stvorenim bićima, pa i nad čovjekom. Element nepredvidivosti i nemogućnosti odgađanja prisutan je u profanoj literaturi o ovom pitanju, kao i kod rabina. Zanimljivo je da nekanonsko *Tomino evanđelje*, koje bi moglo sadržavati neke izreke kanonične građe o Irusu,* donosi u svojoj 63. izreci paralelu vrlo blisku s Lukinom parabolom o ludom bogatašu. Evo prijevoda te izreke: »Isus reče: 'Bio bogataš koji posjedovao je puno dobara. Reče sam sebi: hoću da iskoristim svoja dobra i zato ću sijati, žeti, zasađivati i napunjavati svoje žitnice urodnom da mi ništa ne uzmanjka. Tako je snovao, ali one iste noći umre on. Tko ima uši, neka čuje.'«

U kulturnoj i religijskoj sredini vremena u kojem je djelovao povijesni Isus motiv o bogataševoj nenadanoj smrti u smislu zgrtanja bogatstva bio je dosta proširen i poznat. Isusova parabola, međutim, nije još jedna varijacija na poznati motiv nego izvorna misao izrečena s pomoću poznate građe. U to ćemo se uvjeriti tijekom izlaganja. Bogataš iz Isusove parabole ne poduzima izvanredne napore da poveća svoje bogatstvo nego osmišlja načine kako da obilan urod spremi na sigurno.

* Usp. A. GEORGE — P. GRELOT, *Uvod u Sveto pismo Stare zaveže*, Celje 1982, 739–740. J. VRANA, »Tomino evanđelje i kanonska evanđelja«, *BS* 1975, 381–395. ISTI, »Jesu li logiji Tomina evanđelja preuzeti iz kojeg kanonskog evanđelja«, *BS* 1976, 229–253.

5 Prema engleskom prijevodu u J. ROBINSON, *The Nag Hamadi Library in English*, San Francisco 1981, 125. Njemački prijevod donosi J. JEREMIAS, *Die Gleichnisse Jesu*, Göttingen 1970, 164.

Situacija u Isusovu ministeriju i Lukin kontekst

Luka više od ostalih evanđelista pokazuje da Isus sam čini ono što traži od svojih učenika. Uči ih da treba da opraštaju (11, 4; 17, 3–4) i dosljedno s križa oprašta svojim krvnicima bez osvetničke ogorčenosti (23, 34).^{*} Josipova i Marijina žrtva prilikom prikazanja u hramu pokazuje da su bili siromašni." Sveta obitelj i Isus u njoj nisu živjeli od naslijeđenog imanja nego od rada vlastitih ruku. Tijekom ministerija Isus je prihvaćao materijalnu pomoć dobrostojećih žena kojima je iskazao duhovno milosrđe (8, 3); prihvaćao je pozive na gozbe za vrijeme kojih je mogao naviještati kraljevstvo Božje (5, 29; 7, 36; 10, 38; 11, 37; 14, 1 i 19, 1). Na jednoj od takvih gozba preporučio je bogatima da od svojega milosrđa ne prave duhovnu priredbu nego da ugošćuju siromahe koji im nikako ne mogu uzvratiti (14, 12–14). Ivan je zabilježio da je s Dvanaesticom Isus imao zajedničku blagajnu iz koje se za vrijeme blagdanskih pohoda u Jeruzalem nabavljalo ono što im je bilo potrebno za uzdržavanje (Iv 12, 6 i 13, 29). Jeruzalem je o blagdanima bio pun hodočasnika pa Isus nije mogao računati na velikodušnost dobrotvora kao u Galileji.⁸

Farizeji su kritizirali Isusa što ne posti u skladu s tradicijom niti cijeni isposnički život. Zato su ga zvali izjelicom i vinopijom (Lk 7, 33–35; usp. 5, 33–35). Isus jednome čovjeku koji se bez dovoljnog promišljanja htio pridružiti njegovim sljedbenicima govori da lisice imaju jazbine, a ptice nebeska gnijezda, dok on na putu prema Jeruzalemu nema na što nasloniti glavu (Mt 8, 20; Lk 9, 58). Ovaj logion on upravlja pošto je »sa svom odlučnošću krenuo prema Jeruzalemu« (Lk 9, 51). On se ne žali u prvom redu na oskudicu i nemar prijatelja nego upozorava sljedbenike da s njime treba da prihvaćaju odbačenost.¹ Drugi su vjerski tičitelji također putovali od mjesta do mjesta, praćeni divljenjem puka i skupinom užih sljedbenika. Isus je očito izabrao skromniji način putujućeg naviještanja kraljevstva, namjerno se odrekavši prevelike materijalne sigurnosti.² To znači da je povijesni Isus *propovijedao i svjedočio* nenavezanost na materijalna dobra. Sjedajući s bogatašima za stol, poka-

⁸ Ovu Isusovu riječ s križa donosi samo Luka i danas je sadrže sva kritička izdanja NZ na grčkom. Nemaju je ni neki važni stari rukopisi, kao npr. P^o. Vjerojatno stoga što su prepisivači smatrali da je »pad Jeruzalema dokaz kako Bog nije oprostio Zidovima pa nije moguće da je Isusova molitva ostala neuslišana.« B. M. METZGER, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, Stuttgart 1971, 180.

¹ Usp. R. E. BROWN, *The Birth of the Messiah*, Garden City, N. Y. 1977, 437. J. A. FITZMYER, *The Gospel according to Luke I–IX*, Garden City, N. Y. 1981, 427.

² Podatak o postojanju zajedničke blagajne egzegeti smatraju povijesno pouzdanim. Ivanovo objašnjenje o Judinu potkradanju zajedničke blagajne neki smatraju legendarnim dodatkom kojim je tradicija htjela prodrijeti u motiv Judine izdaje, jer sinoptici o tome šute. Usp. R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium II*, Herder 1971, 461–462. ISTI, *Das Johannesevangelium III*, Herder 1976, 37–38.

[»] Usp. P. BONNARD, *L'Évangile selon Saint Matthieu*, Neuchâtel 1970, 433.

^{1»} Usp. O. DA SPINETOLI, *Matteo*, Assisi 1971, 218–219.

zivio je da I bogataši trebaju Božje milosrđe koje im stoji na raspolaganju, ako mu se otvore. Dijeleći sa siromasima materijalnu nesigurnost, pokazivao je da trajnu sigurnost može davati samo Bog.

Jedna od tema Lukine teologije jest Isusova naklonost prema siromasima i upozorenje na opasnost materijalnog bogatstva. O tome postoje brojni radovi, i posljednja riječ još nije rečena." Dovoljno je sjetiti se da u Lukinoj verziji blaženstava Isus izravno govori: »Blago vama, siromasi: vaše je kraljevstvo Božje! Ja o vama, bogataši: imate utjehu svoju« (6, 20.24). Poznata je zgodica o bogatom mladiću kojega Isus poziva upravo zato što savjesno vrši propise Tore. Mladić ne može ostaviti sigurnost koju jamče materijalna dobra, a Isus uzvikne: »Lakše je devi kroz iglene uši, nego bogatašu ući u kraljevstvo Božje!« Zgodica i logion tako su važni da ih donose sva tri sinoptika (Mk 10, 25; Mt 19, 24; Lk 18, 25). Neki komentatori pokušavaju ublažiti logion videći u »iglenim ušima« vrlo uska gradska vrata u Jeruzalemu prvog stoljeća ili čitajući mjesto *kamelos* (deva) *kamilos* (uže, osobito brodsko). To bi izreci oduzelo orijentalnu paradoksalnost koja pomaže da se na razini usmenog poučavanja lagano pamti. Iz popratne zgodice vidi se da Isus učenikstvo smatra bitnim za cjelovito obdržavanje Tore. Biti uz Isusa najveće je blago i najvažnija zapovijed Božja.^^ Tu je Isus opunomoćeni rabin i Mesija koji je došao. Uz njegovo djelovanje vezan je nastup kraljevstva Božjega. Biti s njime jamstvo je prave sigurnosti i života.^*

Paraboli o ludom bogatašu prethodi apoftegma o mladem bratu koji traži od Isusa da, kao prorok i rabin utječe na njegova starijeg brata kako bi mu dodijelio njegov dio baštine. Isus odbija posredovati u materijalnim pitanjima. Ova opoftegma i parabola koja slijedi suprotstavljaju se smjernici sv. Pavla u 1 Kor 6, 4—8 gdje svadljivim korintskim vjernicima Apostol naređuje da u slučaju imovinskih sporova ne idu pred poganske sudove nego da između braće izaberu suce. Zato bi se zgodica, da nije autentična, jedva mogla sačuvati u kanonskom spisu NZ. Parabolu, osim toga, čini autentičnom kratak prikaz bogataša koji već ima velik posjed i njegova radost nad obilnim urodom. Značajno je i to što pa-

" Usp. npr. H. J. DEGENHARDT, *Lukas — Evangelist der Armen*, Stuttgart 1965. J. DUPONT, *Les Béatitudes* III, Paris 1975. W. SCHMITHALS, »Lukas — Evangelist der Armen«, *Theologia viatorum* 12 (1975), 153—167. L. T. JOHNSON, *Literary Function of Possessions in Luke-Acts*, Missoula 1977. D. P. SECCOMBE, *Possessions and the Poor in Luke-Acts*, Linz 1982.

12 Usp. J. ERNST, *nav. dj.*, 504. C. E. B. CRANFIELD, »Riehes and the Kingdom of God. St. Mark 10, 17—31«, *Scottish Journal of Theology* 4^ (1951), 302—312. On naziva ovaj logion »a humorous instance of the impossible — šaljiv slučaj nemogućega.«

" Usp. W. ZIMMEREI, »Die Frage des Reichen nach dem ewigen Leben«, *Evangelische Theologie* 1959, 90—97.

" Usp. J. ERNST, *nav. dj.*, 397.

parabola ne donosi nikakav nauk o nagradi ili kazni u prekogrobnom životu. Time se ističe njezina misaona izvornost i autentičnost.^{^^}

Neki se egzegeti pitaju nije li Luka izvornu parabolu preradio od eshatološke u tzv. primjersku zgodu. U eshatološkoj paraboli poruka bi bila da životni smisao nije u obilju materijalnih dobara nego u čekanju kraljevstva Božjega, a Luka bi dodavanjem 21. retka od nje načinio zgodu o tome kako vjernici ne treba da se ponašaju i dao joj parenetsko tumačenje.^{***} Međutim, najvjerojatnije je da parabola nije prerađivana, iako je donosi samo Luka. Građa donesena u 12, 1—13,9 Isusov je govor učenicima, koji naglašava neizbježnost i hitnost skorog suda. Parabola o ludom bogatašu dio je tog govora. Parabola o budnim slugama (12, 35—48) stoji u tom kontekstu s porukom da sud, sigurno, predstoji, iako ne neposredno. Vrhunac i završetak govora parabola je o neplodnoj smokvi, kojom je istaknuto da je, uz uključenost u zajednicu učenika, nuždan apostolat i duhovni rast. Stoga je moguće da parabola o ludom bogatašu potječe iz izvorne tradicije i da je Luka nije preradio.*[^] U 9, 23—25 Isus poziva svoje sljedbenike da danomice nose križ s njim i za njim te da prihvaćaju prividne gubitke na kratak rok, kako bi dobivali životne bitke na dugi rok. Tom zgodom upozorava da nema smisla zado-bititi cijeli svijet, a *sebe samoga* izgubiti ili sebi nauditi.*[^] Parabola o ludom bogatašu osvjetljenje je tog logiona.

U trećem evanđelju Isus relativno često na pitanja odgovara parabolom (10, 30; 7, 40—43; 14, 16—24; 15, 3—32). Tako i u slučaju s apoftegmom o baštini na koju se nastavlja parabola o ludom bogatašu. Parabola je zapravo primjer koji treba izbjegavati. Sličan je postupak farizeja u paraboli o farizeju i cariiiku (18, 9—14). Naša je parabola odgovor na pitanje u čemu je pravo bogatstvo. U odsjeku 12, 13—34 Luka je okupio različite Isusove pouke o stavu prema dobrima ovoga svijeta. Najprije imamo opći proglas o pohlepi u povodu pitanja o baštini (13—15), zatim parabolu o bogatašu koji ne misli na druge pri trošenju svojega imanja (16—21), onda opomenu učenicima protiv pretjerane brige za hranu i odjeću (22—32) i, napokon, poticaj na požrtvovno pomaganje

13 Usp. W. GRUNDMANN: *Das Evangelium nach Lukas*, Berlin 1969, 258. Ovaj protestantski egzeget ipak smatra da popratni logion r. 21. nije autentičan.

1[^] Tako J. ERNST, *nav. dj.*, 397—398. Izvorno bi bio govor o vječnom životu, sada o mudrom ponašanju u vremenitom životu. Tek u promijenjenoj eshatološkoj perspektivi nametnulo bi se pitanje o zdravom stavu prema bogatstvu.

Usp. D. P. SECCOMBE, *nav. dj.*, 144.

[^] Usporedna mjesta Mt 16, 26 i Mk 8, 36 imaju ovdje *ten psyhen autou zemiothenai*. Stariji prijevodi, pod utjecajem Vulgate i grčke dihotomije, prevodili su *psyhe* s »duša«. Današnji prijevodi ovdje stavljaju »život«, jer su egzegete sigurni da se ne radi o duši kao duhovnom elementu ljudske osobe nego o cijelom čovjeku, o egzistenciji ljudske osobe. Lukina verzija to izvrsno pokazuje. Usp. G. DAUTZENBERG, *Sein Leben bewahren. Psyhe in den Herreworten der Evangelien*, München 1966, 51—67. Izreka ističe udio učenika u sudbini Učitelja koji polazi u nasilnu smrt. Učenik treba da istroši zemaljski život u nasljedovanju Isusa da bi po njemu stekao pravi život.

oskudnih (33–34). U prethodnom odlomku Isus ohrabruje učenike pred progonstvom kao vanjskim neprijateljem, a u ovom ih upozorava na unutrašnje opasnosti.^{^*}

Tematska struktura našeg odlomka, prema J. Ernstu, bila bi ova:

- Isus otklanja posredovanje u sukobu oko baštine (13–14);
- opomena protiv pohlepe (15);
- parabola o ludom bogatašu (16–20);
- parenetska primjena (21);

Zgoda o pitanju baštine bitno dopunjava parabolu, jer iz cijelog odlomka izlazi pouka o zdravom stavu prema materijalnim dobrima i pravom smislu ljudskog života. Komentari-[^] i monografije^{^^} obrađuju odlomak 12, 13–21 kao parabolu o ludom bogatašu i mi im se u tome pridružujemo.

Život nije u onome što čovjek posjeduje

Pogledajmo najprije tekst apotfegme o pohlepi:

^{^^}Tada mu netko iz mnoštva reče: »Učitelju, reci mome bratu da podijeli sa mnom baštinu.« ^{^*}Nato mu on reče: »Čovječe, tko me postavio sucem ili djeliocem nad vama?« ^{•v7} dometnu im: »Klonite se i čuvajte svake pohlepe: koliko god netko obilovao, život mu nije u onom što posjeduje.«

Pnz 21, 15–17 i Br 27, 5–11 donose osnovne odredbe o pravu nasljedstva kod starozavjetnog naroda Božjeg. Misna donosi odsjek pravila o baštini kao pomagalo rabinama, kad budu pitani za savjet i posredovanje. Ps 133,1 hvali braću koja žive zajedno ne komadajući dje-

Usp. TRADUCTION OECUMENIQUE DE LA BIBLE, *Nouveau Testament, Fans* 1979, 238. J. Stadler, *Sveto evanđelje po Luki*, Sarajevo 1899, 468.

2» U toku rada bili su mi dostupni slijedeći komentari trećeg evanđelja: W. BARCLAY, *The Gospel of Luke*, Philadelphia 1974; J. M. CREED, *The Gospel according to Luke*, London 1966; J. ERNST, *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg 1977; J. A. FITZMYER, *The Gospel according to Luke I–IX*, Garden City, N. Y. 1981; W. GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Lukas*, Berlin 1969; G. W. H. LAPME, »Luke«, *PCB*, London 1972, 820–842; W. J. HARRINGTON, »St. Luke«, *NCC*, London 1969, 986–1021; L. MORRIS, *Luka*, Novi Sad 1983; K. H. RENGSTORF, *Das Evangelium nach Lukas*, Göttingen 1975; F. RIENECKER, *Das Evangelium nach Lukas*, Wuppertal 1982; J. SCHMID, *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg 1960; G. SCHIWY, *Weg ins Neue Testament I*, Würzburg 1965; H. SCHÜRMAN, *Das Lukas-Evangelium I*, Herder 1969; J. STADLER, *Sveto evanđelje po Luki*, Sarajevo 1899 i C. STUHLMUELLER, »The Gospel according to Luke«, *JBC*, London 1970, II, 115–164.

21 Od monografija o trećem evanđelju važnih za ovu temu dostupne su mi bile: R. BATEY, *Jesus and the Poor*, New York 1972; U. BUSSE, *Das Nazareth-Manifest Jesu. Eine Einführung in das lukanische Jesusbild nach Lk 4, 16–30*, Stuttgart 1978; D. S. BRISCOE, *Parables of Luke — Patterns for Power*, Glendale, California 1979; C. E. B. CRANFIELD, nav. Čl. u bilj. 12; G. DAUTZENBERG, nav. dj. u bilj. 18;

dovsku baštinu. Bog im daje blagoslov u gospodarenju i dug život na Zemlji. Pnz 25, 5 predviđa kao čestu pojavu da braća žive zajedno te, ako naglo umre jedan, drugi mu podižu djecu. Rabini su precizno razradili pravila o nasljedstvu i bili su često traženi za posredovanje" U našem slučaju radilo se o mlađem bratu kojemu stariji nije htio isplatiti dio baštine za nekretnine. Mlađi se pouzdao u ugled Isusa kao putujućeg proroka te zatražio da on djeluje na njegova brata.

U Isusovu odgovoru »čovječe« vrlo je strogo odbijanje posredovanja. Formulacija podsjeća na Izl 2, 14 gdje posvađani Zidovi u Egiptu odbacuju Mojsijev pokušaj posredovanja s obrazloženjem da ga nitko nije postavio za suca nad njima. Onaj koji je pitao nije ni pomišljao na to da Isus prosudi, tko od dvojice braće ima pravo, nego je zatražio da presudi njemu u prilog. U tom kontekstu »čovječe« nije samo znak distanciranja nego pokušaj dozivanja k pameti, poticaj na korjenito premišljanje problema.

Zašto Isus odbija posredovati u svađi oko baštine? Neki, na temelju starozavjetnog ideala o zajedničkom životu braće na djedovini, misle da je razlog komadanje imanja, a time i umanjivanje prihoda koji su se mogli davati u dobrotvorne svrhe. Proces bi uz to bio skup, a ishod nesiguran, ako bi trebalo ići na helenistički sud pod rimskim vrhovništvom: »Mlađić koji mu se obratio s molbom nazvao ga je učiteljem, i on mu je stvarno dao pouku. Uzmimo na primjer da se svađa odnosila na imanje iz kojega su otac i njegova dva sina privređivali ono što im je potrebno za život u visini, recimo, tri denara dnevno. Nakon očeve smrti ta bi tri denara bila na raspolaganju samo dvjema osobama, a to znači da bi 365 denara mogli darivati za dobrotvorne svrhe. Kad bi ostali nepodijeljeni, bili bi imućniji na ovom svijetu i bogatiji za svijet koji dolazi.«³

J. D. M. DERRETT, »The Rich Fool. A Parable of Jesus Concerning Inheritance«, *Heythrop Journal* 18 (1977), 131–151. ISTI, »Dives and Lazarus and the Preceding Sayings«, u svojem djelu *Law and the New Testament*, London 1970, 78–99. L. C. CROCKETT, *The Old Testament in the Gospel of Luke, with Emphasis on the Interpretation of Isaiah 61, 1–2*, Dissertation Providence, Brown University 1966; J. ERNST, *Herr der Geschichte. Perspektiven der lukanischen Eschatologie*, Stuttgart 1978; J. S. GLEN, *The Parables of Conflict in Luke*, Philadelphia 1962; W. J. HARRINGTON, *A Key to the Parables*, New York 1964; J. JEREMIAS, *Die Gleichnisse Jesu*, Göttingen 1970; R. KOCH, »Die Wertung des Beistzes im Lukasevangelium«, *Biblica* 38 (1957), 151–169; J. M. NÜTZEL, *Jesus als Offenbarer Gottes nach den lukanischen Schriften*, Würzburg 1980; D. SENIOR, »Religious Poverty and the Ministry of American Benedictine Review 26 (1975), 169–179; W. ZIMMEREI: nav. ČI. u bilješci 13; E. W. SENG, »Der reiche Tor: Eine Untersuchung von Lk 12, 16–21 unter besonderer Berücksichtigung form- und motivgeschichtlicher Aspekte«, *Novum Testamentum* 20 (1978), 135–155; D. P. SECCOMBE, op. cit. u bilješci 11.

22 Usp. H. L. STRACK — P. BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, München 1969, 545.

23 J. D. M. DERRETT, »The Rich Fool«, 139. Na str. 135 kaže: »Pratio sam sudske ostavinske rasprave kroz 30 godina i ustanovio da nijedna podjela nije pogodovala ekonomskom razvoju.«

Ovakvo mišljenje odudara od duhovnog poslanja povijesnog Isusa i svodi Isusa na starozavjetnog rabina koji bi u prvom redu gledao na ekonomski razvoj vlastitog naroda.

Zato razlog odbijanja mora biti kudikamo dublji. Nije samo to što mladi brat ne bi imao pravo niti što se Isus ne bi želio miješati u pravna pitanja. Pravi je razlog oslobađanje onoga koji moli i onih koji slušaju od opasnosti gramzivosti i izvanjske sigurnosti koja dolazi iz posjeda.* Grčka formulacija 15. retka nije sasvim glatka i teško je adekvatno prevesti fraze *en to perisseuein* i *ek ton hyparhonton*. Naši prevodioci Duda i Fućak sve su to stavili u glagol »obilovati«, dok je Rupčić upotrijebio imenicu »izobilje«, ali je dometnuo neke izraze koji su više komentar nego prijevod: »Pazite! Čuvajte se svake pohlepe, jer ni onome tko je u izobilju nije život osiguran njegovim posjedom!« Smisao je svakako jasan: čak i kad čovjek posjeduje više no što treba, bogatstvo mu ne daje kvalitetni život.^ Izraz *phylassesthe* ne zove samo na pasivno čuvanje od neprijatelja ili opasnosti nego na poduzimanje konkretnih koraka za obranu. To je u trećem evanđelju i Djelima apostolskim najstroža formula opomene. *Phylassesthe* u ovom smislu dolazi još samo tri puta u NZ: u Dj 21, 25 opomena protiv idola, u 1 Iv 5, 21 također protiv idola te u 2 Pt 3, 17 protiv lažne nauke. Dvostruka opomena postoji još u Mk 8, 15 (kvasac farizejski) i Mt 16, 6 (kvasac farizejski i saducejski). Sama formulacija pokazuje da je pohlepa zamamnija od farizejskog licemjerja.^®

Isus traži da se ljudi čuvaju svake pohlepe (*apo pases pleonexias*). To podsjeća na 1 Kor 6, 6—11 gdje Pavao u povodu parničenja svadljivih kršćana pred poganskim sudovima kaže da pohlepni (*pleoneketai*) neće baštiniti kraljevstva Božjega. *PLEonexia* u evanđeljima dolazi još samo u Mk 7, 22, ali je relativno česta u parenetskim dijelovima poslanica. Kol 3, 5 izjednačuje pohlepu s Idololatrijom. Isus upozorava na opasnost *svake* pohlepe koja se često znade prikriti pod drugim pojmom. Tako je u slučaju mladića koji traži da Isus intervenira zakonom zagwarantirana pravda bila izlika za pohlepu. On jest Imao pravo na dio baštine koji je prigrabio stariji brat, ali je, uz to, bio i pohlepan. To je uporno naprezanje da čovjek zadrži ono što već posjeduje i želja da još više stekne. Srodan

2* Usp. K. H. RENGSTORF, *nav. dj.*, 159.

25 Tako prevodi NEW ENGLISH BIBLE: »Beware! Be on your guard against greed of every kind, for *even* when a man has more than enough, *his wealth* does not give him life.« (Podcrtao M. Z.)

Novi njemački ekumenski prijevod zvani *Einheitsübersetzung* ima: »Denn *der Sinn des Lebens* besteht nicht darin, dass ein Mensch aufgrund seines grossen Vermögens *im Überfluss lebt*.« (Podcrtao M. Z.) U britanskom prijevodu umetnut je *even* koji ne postoji u grčkom izvorniku, ali sjajno tumači smisao izreke. U njemačkom umetnut je izraz *der Sinn des Lebens*, a grčki izraz *he zoe autou estin ek ton hyparhonton* zajedno s *en to perisseuein* preveden je kao *im Überfluss lebt*.

26 Usp. D. P. SECCOMBE, *nav. ČL* 139.

je pojam *philargjria* (srebrnoljublje) koje 1 Tim 6, 10 označuje kao korijen svih zala.

Život nije u onome što čovjek posjeduje, makar posjedovao *ta hyperhonta*, višak materijalnih dobara. *Zoe* je ovdje više od fizičkog života koji čovjek ne može sam sebi pribaviti pa ni sačuvati. Ne radi se o tome da je život dar Božji pa da posve ljudskim naporima čovjek taj dar ne može trajno sačuvati niti ga produživati u duboku starost. Riječ je o kvalitetnom životu, dakle o *zoe*, ne o *bios*. Poslije, u 19. retku bogataš želi radostan i bezbrižan život. Ovim logionom i kasnijom parabolom Isus ne želi u prvom redu pokazati nevrijednost bogatstva kad se radi o očuvanju života. On najavljuje Božje vrhovništvo nad svakim životom i sud Božji nad praznim životom. Ovaj mladić i, poslije, bogataš iz parabole očekuju kvalitetan život od bogatstva, a Isus uči da iz samog obilja materijalnih dobara nikako ne slijedi kvalitetan život. On proklamira kraljevstvo Božje koje je u novoj egzistenciji zajedništva s Bogom. Takva egzistencija osvjetljena je parabolom o milosrdnom ocu i rasipnom sinu koji »bijaše mrtav i oživje, izgubljen i nađe se« (15, 32). Parabola je vlastita Luki. Ovaj kvalitetni život nije tek u vječnosti nego i ovdje na Zemlji. Pohlepa zatvara čovjeka za ljudsku subraću i za Boga, ispraznjuje ga od pravih životnih vrednota, onesposobljuje za ljubav prema Bogu i bližnjemu. Ona time vodi u praktični ateizam, makar takav čovjek i ne nijekao svjesno Boga."^

Zaho je bogataš lud?

U ovoj paraboli vidimo pomak od opće na individualnu eshatologiju. Uz posljednju fazu povijesti spasenja, u koju je svijet ušao nastupom Isusa Krista, Luka rado upozorava na osobnu odgovornost svakog pojedinca. Ovdje je također moguće da Luka ima na umu posebne prilike svoje Crkve. U njoj su se na brzinu neki bogataši pridružili Isusovoj zajednici a da svoje materijalno bogatstvo nisu podložili svojem pristajanju uz Isusa i njegovu zajednicu. Pogledajmo tekst parabole:

Kaza im i prispodobu: »Čovjeku nekom, bogatašu, obilno urodi zemlja, pa u sebi razmišljaše: 'Što da učinim? Nemam gdje skupiti svoju ljetinu.' I reče: 'Evo što ću učiniti! Srušit ću svoje žitnice i podignuti veće pa ću ondje zgrnuti sve žito i dobra svoja. ^ Tada ću reći duši svojoj: dušo, evo imaš u zalihama mnogo dobara za godine mnoge. Počivaj, jedi, pij, uživaj!' ^* Ali Bog mu reče: 'Bezumniče! Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe! A što si pripravio, čije će biti?'*

" Usp. S. GLEN, *nav. dj.*, 82.

Iz povijesnog konteksta u Isusovu ministeriju jasno je da Isus uzima za primjer bogatog poljoprivrednika iz svojega naroda koji hebrejski razmišlja o samom sebi, razgovara sa sobom i sebe oslovljava s »dušo moja«. On je vjernik u zajednici vjernika. Zato mu se Bog javlja u snu. U Lukinim parabolama pojedine, ličnosti u monologu pokazuju svoje intimno stanje i želje. Tako mlađi sin glasno razmišlja o svojem stanju i odlučuje vratiti se ocu (15, 17–19). Nepošteni upravitelj u upravnom govoru odlučuje za pola smanjiti dug ljudi koji su se zadužili kod njegova gospodara, kako bi ga izdržavali kad izgubi službu (16, 3–4). Nepravedni sudac sam priznaje da se Boga ne boji a za ljude ne mari, ali ipak odlučuje pomoći siromašnoj udovici da ga dalje ne muči (18, 4–5). Vinogradar iz parabole glasno razmišlja što da učini s radnicima koji odbijaju predati urod (20, 13). Za ovakav postupak znade i Matej u parabolama o vinogradarima ubojicama (Mt 21, 38) i budnom upravitelju (Mt 24, 48). To je uobičajeni postupak na liniji starozavjetne književne vrste *mešalim* i primjerskih zgoda iz rabinske literature.^{28*}

U grčkom tekstu stoji da bogatom posjedniku zemlja *euphrosen*, doslovno »dobro ponese«. Izraz u cijelom NZ dolazi samo ovdje. Radilo bi se u prvom redu o urodu žitarica i vinove loze. Poljoprivrednik se pita: »Što da učinim?«, kako da spremi urod I kako da se njime koristi samo za sebe? Tako se pitaju i siromasi, ali u smislu kako da sastave kraj s krajem u okudici. Ovdje se počinje nazirati ludost i grešnost bogataša. Iako nije nepravedno stekao svoje imanje, smatra da ga može uživati i trošiti bez obzira na oskudicu svojih bližnjih.²⁹ U grčkom tekstu ove kratke parabole glagol u prvom licu jednine dolazi šest puta: *ti poieso, ouk eho, pou sijnakso, kathelo, oikodomeso, sijnakso*. Uz to, četiri puta dolazi posvojna zamjenica *mou* (moj): *tous karpous mou, mou tas apothekas, ta agatha mou, te psyhe mou*. U očima svijeta i poslovnih prijatelja on je vješti I razboriti poljoprivrednik koji marljivo I uspješno upravlja svojim imanjem. Ipak, on se ponaša kao praktični ateist, jer Ps 14, 1 kaže: »Bezumnik reče u srcu: 'Nema Boga.'« To su članovi naroda Božjega koji dopuštaju postojanje Boga i ne žele se formalno odvojiti od vjerničke zajednice. Oni, međutim, žive ne obazirući se na Božje zapovijedi. Pslamist naime nastavlja: »Ne zazivlju Ime Jahvino: jednom će drhtati od straha, jer je Bog s rodnom pravednim. Želite razbiti nakanu ubogog: Jahve je utočište njegovo« (Ps 14, 4b–6). Bogati zemljoposjednik smatra sebe jedinim vlasnikom svojega Imanja. Svime što mu je neočekivano urodilo želi raspolagati tako kao da nema ni Boga koji je vrhovni gospodar ni bližnjega koji doživljava Božju ljubav preko bratske pomoći sunarodnjaka. Karakterističan je imperfekt *dielogizeto* koji pokazuje da je bogataš razmišljao dugo te promišljeno stvorio plan o ko-

²⁸ Usp. R. E. BROWN, »Isusove parabole« u zbornom djelu *Biblijsku teologija Staroga i Novoga zavjeta*, KS, Zagreb 1980, 324–330.

Usp. J. STADLER, *nav. dj.*, 471.

koji ne prosuđuje ispravno i zato ludo postupa. Ovako oštar izraz pokazuje zbiljnost i neminovnost Božjeg suda nad bogatašem koji živi i planira kao da Boga nema. Smisao prigovora nije u tome što bogataš ne misli na skorbu smrt nego što svoje imanje ne upotrebljava tako da relacije stvorene pomaganjem oskudnih ostanu na snazi i nakon fizičke smrti: »Isus nije htio podsjetiti slušaoce na blizinu smrti. Lk 12, 60—20 eshatološka je parabola. Isus očekuje da slušatelji izvuku zaključak za sebe: mi smo ljudi poput bogatog luđaka kad hlepimo za posjedom i materijalnim dobrima — a opći potop samo što nije nahrupio.«^{^^}

SZ zove luđacima ne samo one koji žive kao da Boga nema nego i one koji svoja materijalna dobra pridržavaju samo za sebe. U tom je smislu tipična zgoda s Nabalom u 1 Sam 25, koji, iako vrlo bogat, odbija poslati hranu Davidovim vojnicima, a njegova žena Abigajila sama nosi obilnu pomoć Davidu da otkloni njegovu srdžbu od svojega muža. Prilikom predaje darova zove ona Nabala luđakom, a David blagoslivlja njezinu mudrost što ga je materijalnim pomaganjem zadržala da ne svali na sebe krvnu krivicu. Slično stari Tobit poučava svojega sina da obilno dijeli milostinju, jer »udijeljena milostinja oslobađa od smrti i ne dopušta da odeš u mrak« (Tob 4, 7—16). Izaija uzvikuje: »Pokvarenjak govori ludosti, i srce mu bezakonje snuje, da počini zlodjela, da o Jahvi oholo govori; da gladnoga ostavi prazna želuca, da žednome napitak uskrti« (Iz 32, 6). Stoga je, prema SZ, lud čovjek koji se Boga ne boji a do ljudi ne drži, čovjek vrijedan sažaljenja, ali i osude. Takav je i bogataš iz naše parabole. U otvorenosti za Božju riječ i patnju ljudske subraće trebalo bi da traži smisao svojega života, ali on ne zna za sugovornika i partnera, samuje u svojoj samodostatnosti i luduje u svojem bogatstvu.

Glagol *aitousin* (tražit će, 3. l. množ.) je »semitski bezlični plural, koji je ravan pasivu«.^^* Bog će još ove noći kao vrhovni gospodar života zatražiti bogataševo ljudsko »ja«. Sličan semitski plural koji označuje Božju akciju Luka donosi u 16, 9 gdje Isus poziva na kraju parabole o nepravednom upravitelju: »Napravite sebi prijatelje od nepoštena bogatstva da vas, kad ono umine, *prime* u vječne šatore.« Očito je da ljudi ne mogu primiti u vječne šatore, nego samo Bog. On prihvaća sve koji su svojim materijalnim dobrima i ljudskim uslugama pomagali ljudskoj subraći u toku zemaljskog života i stvorili odnose koji ne propadaju fizičkom smrću.

»A što si pripravio, čije će biti?« nije na liniji Koheleta, koji se pita Ima 11 smisla raditi I pošteno se bogatiti ako neki luđak bude naslijedio njegovo imanje (Prop 2, 17—23). Isus ne Idealizira siromaštvo u smislu da ljudi ne treba da se trude oko boljih materijalnih uvjeta za život na

Zemlji nego zove bogataše da svojim imanjem stvaraju među ljudima ljudskije odnose i siromasima ublažavaju materijalnu bijedu. Bogataš iz parabole nije bezuman zato što se radom obogatio nego zato što u materijalnom napretku nije mislio na siromahe.

»Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe« nije najava prerane smrti kao kazne za sebično uživanje bogatstva nego upozorenje na nepredvidivost i sigurnost smrti. Prijevremena smrt nije kazna za grijeh niti je dug život nagrada za krepost. U Lk 13, 5 Isus se osvrće na nepravednu smrtnu osudu skupine Galilejaca »kojih je krv Pilat pomiješao s krvlju njihovih žrtava« te ubozorava svoje suvremenike da će svi jednako propasti ako se ne obrate. Jedan okrutni događaj iz suvremenog života povod je da Isus zove na obraćenje i one koji misle da je s njima sve u redu, da nemaju što mijenjati u svojim odnosima prema Bogu i ljudima. On ne jamči dug život onima koji se obrate niti prijeti preranom smrću svima koji ustraju u tvrdokornosti. Iz sigurne i neproračunljive smrti uči da je fizička smrt slika Božjeg vrednovanja svačijeg života te da tome vrednovanju nitko ne može izbjeći. Ne da ljude zastraši, nego da im pomogne na vrijeme otkriti pravi smisao života.

Bogatiti se u Bogu

Čini se da je u samoj paraboli, a pogotovu u parenetskoj izreci 21. retka Luka imao na umu prilike svoje Crkve. Poznato je da Luka pokazuje svijest o odgođenoj paruziji. Prije ponovnog dolaska Gospodinova predstoji vrijeme Crkve i Duha Svetoga. Čini se da se Lukina zajednica uljuljala u zemaljske brige, da su njezini bogati pripadnici zaboravljali svoju siromašnu braću; smatrali su da je smrt daleko pa uz vjerničku priključenost Kristu i Crkvi mogu malo uživati plodove svojega bogatstva. To je ujedno Crkva koja za svoje djelovanje u svijetu treba materijalna dobra. Luka ovom parabolom potiče dobrostojeće kršćane na odgovornu upotrebu materijalnih dobara u Crkvi, ali i među ostalim sugrađanima.³⁵

Redak 21. nije samo primjena izrečene parabole nego i nova misao. Zato se neki egzegeti pitaju da li je ova izreka izvorno spadala uz parabolu o ludom bogatašu.³⁶ Može se raspravljati je li logion izvorno spadao u ovaj kontekst, ali nisu uvjerljivi razlozi onih koji kažu da uopće ne potječe od povijesnog Isusa. H. Schiirmann s pravom upozorava na odjek tog logiona u Mt 6, 19–20 gdje Isus zove na zgrtanje »blaga na nebu«. Srodnost, jezična i misaona veća je to prije što izreku donose Mt

35 Usp. J. ERNST, *nav. dj.*, 399–400.

Usp. K. STAAB, *Das Evangelium nach Markus und Lukas*, Würzburg 1956, 81; J. SCHMID, *nav. dj.*, 219; J. M. CREED, *nav. dj.*, 173; J. JEREMIAS, *nav. dj.*, 105–106 smatra da je Lk 12, 21 kasniji dodatak, »jer daje paraboli moralizirajući smisao koji zamračuje oštrinu opomene. Od eshatološkog usklika nastala je opomena protiv krive uporabe materijalnih dobara.«

i Lk u gradi koja im je zajednička pa vjerojatno potječe iz Q.[^] Isus kaže: »Tako biva s onim koji sebi zgrće blago, a ne bogati se u Bogu.« Particip prezenta *thezaurizon* naši prevodioci točno prevode trajnim prezentom: »koji sebi zgrće blago«. Radi se o smišljenom i ustrajnom korištenju naslijeđenog ili stečenog imanja u isključivo osobnu korist. Nije jednostavno prevesti drugi dio ovog retka, koji je očito antitetički paralelizam. *Eis Theon plouton* doslovno znači »biti bogat u odnosu na Boga«. Međutim, upravo zbog paralelizma *plouteo* ima ovdje aktivno značenje kao i *thezaurizo* u prvom dijelu izreke: »sabirati bogatstvo« (Rupčić), »bogatiti se« (Duda-Fučak). Teško je prevesti na lijep hrvatski dinamičnu grčku frazu *eis Theon* koja doslovno znači »u Boga, s obzirom na Boga, pred Bogom«. To je aktivni proces prikupljanja blaga koje vrijedi pred Bogom. Sama upotreba glagola *thezaurizo* i *plouteo* odaje Lukino vrednovanje materijalnog bogatstva s vjerskog stajališta. Samo je ono bogatstvo pravo koje vrijedi pred Bogom, ali je moguće učiniti takve usluge ljudskoj subraći materijalnim dobrima da ih Bog ubraja u duhovno bogatstvo: »Stav koji jedino dolikuje čovjeku jest biti svjestan svoje ovisnosti o Bogu u svakom stjecanju i posjedovanju te živjeti u skladu s tim. To se jednako tiče siromaha kao i bogataša (Jak 1, 9–10) pa ta svijest treba da ih povezuje u zajedništvo ljubavi koja dariva i prihvaća (usp. Dj 2, 44).«**

Za pojam bogaćenja u Bogu pomažu nam Lukini tekstovi 12, 33 i 18, 22. Prvi stoji nakon niza ohrabrenja učenicima koji žive u materijalnoj oskudici. Isus ih potiče neka se uzdaju u Oca nebeskoga koji hrani gavrane i oblači ljiljane. Oni najprije trelia da traže kraljevstvo Božje te u tom smislu stavljaju sve zemaljsko blago na kocku da bi stekli blago na nebesima. Ovim nizom izreka Isus ne kaže da učenici treba da prestanu raditi, nego da ne budu tjeskobno zabrinuti za materijalnu egzistenciju, osobito onda kad je administrativno osiromašenje posljedica traženja kraljevstva Božjega. Zato u ovom kontekstu »blago na nebu« u prvom redu znači osobno prijateljstvo s Bogom: »Takvo je blago nepropadljivo jer je nepromjenjivo i neiscrpivo, za razliku od propadljivih dobara za koja biva zamijenjeno. To je naime Božja naklonost. Imati srce usmjereno na takvo blago znači usmjeriti ga na Boga. Stoga je rezultat postupanja prema recima 33–34 isti kao stav kakav se traži u 22–31: pouzdanje u Oca koji učenicima jamči Kraljevstvo i koji se obećava brinuti se za sve njihove potrebe.«*^

Drugi Lukin tekst o blagu na nebu stoji u okviru zgrade o bogatu mladiću koji traži savjet što mu je činiti da zadobije život vječni. Isus

3' Usp. H. SCHÜRMAN, *Traditionsgeschichtliche Untersuchungen zu den synoptischen Evangelien*, Düsseldorf 1968, 111–125, osobito 119–120.

38 K. RENGSTORF, *nav. dj.*, 160.

3» D. P. SECCOMBE, *nav. dj.*, 156–157.

mu nabraja osnovne zapovijedi SZ, a kad mladić odvrati da sve to već obdržava, Isus mu predlaže da može steći blago na nebu, ako napusti svoje imanje i stupi među njegove uže sljedbenike. Nakon toga slijedi zgoda o Zakeju u čiju kuću s Isusom ulazi spasenje (usp. 19, 6!). Iz te zgode vidi se da nije riječ o materijalnom odricanju radi odricanja nego o osobnom pristajanju uz Isusa, iz čega slijedi spasenje koje je izravnano s blagom u nebu. Materijalno bogatstvo mladića golema je zapreka za uključivanje u zajednicu Isusovih sljedbenika, a time i smetnja za ulazak u kraljevstvo Božje. Okolnost da se bogati Zakej spasio *dan*s, to jest na dan Isusova ulaska ne samo u njegovu kuću nego i u njegov život, pokazuje da bogataši nisu otpisani zbog bogatstva. »Uzete zajedno, ove dvije zgode opomena su i ohrabrenje bogatašima: bogatstvo ih ne smije spriječiti u pristajanju uz Isusa. Treba da nasljeđuju Zakeja, koji je prepoznao milost Božju kad mu se ukazala te obilnim dijeljenjem materijalnog bogatstva izrazio radost što je našao novi život.«*

To znači da Isus ne osuđuje bogataše ukoliko su poštenim nasljedstvom ili marljivim radom stekli određeno materijalno bogatstvo. Po sebi novac nije ni dobar ni loš, nego uporabom postaje jedno ili drugo. Bogataš je lud jer ne pridaje vrijednost svojoj ovisnosti o Bogu i drugim ljudima. Misli da sve može sam. Ne vidi ništa i nikoga izvan sebe i zato nema prave nade ni budućnosti. Ignorira stvorensko i socijalno obilježje svoje egzistencije, a trebalo bi da kao stvorenje prizna i prihvati ovisnost o Bogu te kao član ljudske zajednice i prihvati ljudsku subraću koja ovise o njemu i o kojima on ovisi.*^ Prihvaćanje te ovisnosti drži čovjeka otvorenim za pravu ljubav prema Bogu i bližnjemu i pomaže mu da ostane human.

Zaključak

Sada možemo odgovoriti na pitanja koja smo postavili u uvodu. Iz apoftegme o baštini i parabole o ludom bogatašu zaključujemo da je Isus uviđao ljudsku potrebu za materijalnim dobrima, ali nas je poučio da prava sigurnost ne izvire iz posjeda. Osuđujući pohlepu mladeg brata i bogataševe samodostatno uživanje vlastitih dobara, Isus nije rekao da čovjek ne treba da radi za vlastito izdržavanje ili poboljšanje uvjeta života siromašnih.

Isus je dao primjer nenavezanosti na materijalna dobra i pozvao ljude da pri uporabi materijalnih dobara stalno imaju na umu svoju ovisnost o Bogu i ljudskoj subraći. On zove siromahe i bogataše da se čuvaju *svake pohlepe*, a to znači svega što ulijeva privremenu i lažnu sigurnost.

* D. P. SECCOMBE, *nav. dj.*, 134.

^ Usp. E. W. SENG, *nav. čl.*, 152. Th. MAERTENS — J. FRISQUE, *Kommentar 7.U den neuen Lesungen der Messe 5*, Herder 1970, 248—249.

život nije u onome što čovjek posjeduje ili što može proizvesti svojim rukama i umom. Zato svrha života nije stjecanje bogatstva u bilo kojem obliku nego prihvaćanje i čuvanje Božje naklonosti očitovane u Isusu Kristu. A ta se naklonost ne može steći niti zadržati ako čovjek nije zbiljski solidaran s ljudskom subraćom, posebno sa siromasima svih vrsta. Zato »bogatiti se u Bogu« (12, 21) postaje isto što i dijeliti milostinju radi stjecanja blaga na nebu (12, 33–34), odnosno ostaviti sve te ići za Isusom radi blaga na nebu (18, 22). To se tiče svakog vjernika u svakom ljudskom zanimanju, bez obzira na njegovo materijalno stanje.

THE PARABLE OF THE RICH FOOL (Lk 12, 13–21)

Summary

The theme of the sudden death of a rich person exists in the Old Testament, rabbinical writings, and extra biblical sources. Jesus' parable in Lk 12, 13–21 is not a new variation of the old theme, but an original thought expressed by means of well known material. This thought has its foundation in the life of the historical Jesus who proclaimed and witnessed to non-dependence on material goods. By sharing meals with the rich, Jesus showed that they needed God's mercy as well, and by sharing his material instability with the poor Jesus demonstrated that a lasting security could be granted only by God. One of the themes of Luke's theology is Jesus' concern for the poor and his warnings of the dangers of depending upon material possessions. This is evident from Luke's formulation of the beatitudes (6,20–26), and from Luke's own narrative, such as the parable of the Rich man and Lazarus (16,19–31).

Lk 12,13–15 is an apophthegma which illustrates the warning of Jesus on avoiding covetousness. Jesus refuses to interfere with family inheritance disputes and emphatically states that a person's life is not *en to perisseuein*. He requests that his followers avoid all *pleonexia* by accepting God as their Sovereign. Covetousness shuts one off from his fellow man' and his divine Lord, by making him incapable for a self-giving love of God and neighbour.

The parable of the Rich Fool diverts our attention from general to individual eschatology. The historical situation of the parable probably regards the condition of some rich people in the early Church who accepted Christianity but did not submit their riches to their faith. The rich man of the parable is a successful farmer in the eyes of his partners, but, in the eyes of God he is a fool. Because he doesn't take his creatural condition seriously. He is *thesaurizon heauto* while he should be *eis theon plouton*. The best commentary of this logion are parallel text's in Lk 12,33 and 18,22. »Treasure in heaven* in primarily personal friendship with God, which is offered in situations of poverty and wealth as well.

The aim of life is not to gather up material wealth but to accept and maintain friendship with God offered through Jesus Christ. This friendship cannot be gained or maintained if a man does not stick with his brethren, especially the poor. Therefore, to »be rich in God's sight* (12,21) is the same as selling one's possessions and giving alms (12, 33–34) for the sake of receiving treasure in heaven, or following Jesus in order to gain treasure in heaven (18, 28–30).